

Відгук
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора
Легеzi Юлії Олександрівни
на дисертацію Галаєвського Юрія Васильовича на тему «Організація
системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні: правовий
аспект», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора
філософії зі спеціальності 081 «Право»

1. Актуальність теми дисертації. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена глибинними трансформаціями, яких зазнала судова система України в умовах збройної агресії та запровадження тривалого правового режиму воєнного стану. За таких обставин судова влада продовжує виконувати ключову конституційну функцію гарантування права на справедливий суд, доступу до правосуддя та забезпечення верховенства права, що потребує адекватного нормативно-правового та організаційного забезпечення.

Запровадження воєнного стану спричинило суттєві зміни в організації діяльності судів, пов'язані з безпековими ризиками, переміщенням судових установ, зміною територіальної підсудності, кадровими втратами, обмеженням фізичного доступу до приміщень судів, а також активним використанням дистанційних і цифрових форм здійснення судочинства. У цих умовах постала необхідність наукового переосмислення традиційних підходів до організації судової системи з урахуванням вимог безперервності здійснення правосуддя, захисту прав учасників процесу та інституційної стійкості судової влади.

Особливої актуальності дослідження набуває з огляду на фрагментарність та недостатню системність чинного правового регулювання організаційних засад функціонування судів у період дії воєнного стану. Значна частина управлінських і організаційних рішень у цій сфері має

реактивний характер і формується під впливом поточних викликів, що зумовлює потребу в комплексному науковому аналізі відповідних нормативно-правових механізмів, ролі органів суддівського врядування та судової адміністрації, а також внутрішніх організаційних процесів у судах.

Актуальність теми посилюється й у контексті європейської інтеграції України та виконання міжнародних зобов'язань у сфері забезпечення права на справедливий суд відповідно до стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини. В умовах воєнного стану держава може вдаватися до певних обмежень прав і свобод, однак такі обмеження повинні бути пропорційними, законними та не підривати сутність права на судовий захист, що безпосередньо пов'язано з належною організацією судової системи.

З огляду на викладене, обрана тема є своєчасною, науково значущою та практично затребуваною, оскільки спрямована на комплексне дослідження правових аспектів організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні, виявлення проблемних питань чинного регулювання та формулювання обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення з урахуванням потреб сьогодення й перспектив післявоєнного відновлення судової влади.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Ознайомлення з текстом дисертації засвідчує науково виважений і системний підхід автора до розв'язання заявленої проблематики. У роботі аргументовано обґрунтовано актуальність теми, достатньо чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, його мету та завдання, а також обрано комплекс методологічних засобів, необхідних для їх належного виконання. Дисертація структурована та складається зі вступу, трьох розділів, логічно взаємопов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел і додатків. Матеріал викладено послідовно, що дало змогу дисертанту розкрити взаємозумовлені теоретичні й практичні аспекти досліджуваної проблеми.

Високий рівень наукової обґрунтованості результатів дисертаційного дослідження, які в концентрованому вигляді відображені у сформульованих здобувачем положеннях, висновках і рекомендаціях, забезпечено належним теоретико-методологічним підґрунтям вихідних концептів роботи. Автор коректно застосував сукупність взаємодоповнювальних наукових методів, адекватних об'єктові, предметові, меті та завданням дослідження; використав сучасні напрацювання юридичної науки, значний масив національних і зарубіжних джерел, а також забезпечив апробацію ключових ідей та положень дисертації. Обґрунтований добір методологічного інструментарію, здійснений аналіз і синтез наукової літератури та чинного нормативно-правового матеріалу, а також узагальнення отриманої інформації для дослідження змісту й структури організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні, з урахуванням реформування законодавства та потреб післявоєнного відновлення, дали змогу результативно розв'язати поставлені наукові завдання.

Достовірність і наукова новизна сформульованих у дисертації положень, висновків і рекомендацій підтверджуються їх апробацією у фахових публікаціях, обговоренням на наукових конференціях та інших заходах наукової комунікації. Переконливість одержаних результатів визначається не лише їх теоретичною значущістю як системи нових знань, спрямованих на усунення окремих прогалин у правовому регулюванні організації та функціонування судової системи в умовах воєнного стану, а й їх практичною затребуваністю для вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування у сфері забезпечення безперервності здійснення правосуддя, доступу до суду та належного організаційного й інституційного супроводу діяльності судів. Загалом проведене дослідження є результатом самостійних наукових напрацювань здобувача та відображає послідовну спробу визначення дієвих напрямів підвищення ефективності організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні, зокрема шляхом посилення інституційних гарантій, прозорості та належної координації дій відповідних суб'єктів у сфері правосуддя.

Наукова новизна дослідження полягає насамперед у постановці та актуалізації питання про необхідність комплексного осмислення організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні. На підставі системного аналізу наукових праць і нормативно-правових джерел автором окреслено ключові проблеми нормативної визначеності, інституційної узгодженості та практичного функціонування організаційно-правових механізмів діяльності судів за умов воєнного стану, а також сформульовано обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання й підвищення результативності його застосування з урахуванням сучасних суспільних викликів.

Викладені у дисертації висновки та рекомендації мають теоретичне і практичне значення та можуть бути використані у науково-дослідній діяльності для подальшого розвитку теоретичних і прикладних проблем організації судової системи в умовах воєнного стану; у правотворчій та правозастосовній діяльності – під час підготовки пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства та вироблення управлінських і організаційних рішень, спрямованих на підвищення ефективності функціонування судів у період дії особливого правового режиму; у навчальному процесі – при викладанні та методичному забезпеченні дисциплін «Адміністративне право України», «Адміністративне судочинство», а також споріднених курсів, присвячених судоустрою та правовим режимам надзвичайного характеру.

Загалом у дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні змісту організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні та обґрунтуванні пріоритетних напрямів забезпечення її ефективності.

У роботі здійснено висновок, що європейські стандарти організації роботи судів, доповнені успішними прикладами інших правових систем, створюють цілісну систему стандартів для модернізації судової влади

України. На підставі актів КМРС та висновків КРЕС здійснено систематизацію ключових вимог до інституційного устрою судової влади, її фінансового, кадрового, інформаційного та організаційного забезпечення, а також до якості судових послуг і рівня відкритості судів для суспільства. Описано, що ефективна організація діяльності судів передбачає поєднання належного ресурсного наповнення, прозорих процедур управління людськими ресурсами, цифровізації судових процесів, чіткого інформування громадян про функціонування судової системи та реального забезпечення безпеки суддів. Залучений порівняльно-правовий досвід додатково підтверджує, що успішні реформи потребують не лише зміни норм законодавства, а й глибокої організаційної трансформації, орієнтованої на потреби користувачів правосуддя. З огляду на це європейські стандарти й напрацьовані підходи розглядаються як безумовний орієнтир для подальшого вдосконалення судового управління в Україні, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Автором стверджено, що система зовнішньої організації роботи судів в Україні водночас є і її потенціалом, і її системною проблемою. З одного боку, наявність розгалуженого кола суб'єктів – ВРП, ВККС, ДСА, РСУ, з'їзду суддів, Президента України, Національної школи суддів – створює складну, але в цілому логічну модель поділу функцій, яка формально відповідає європейським підходам до судового врядування. З іншого боку, саме фрагментація повноважень, їх часткове дублювання та відсутність реальних механізмів відповідальності інших гілок влади за наслідки своїх рішень (або бездіяльності) призводять до хронічної нестачі суддів, недофінансування судів, матеріально-технічної деградації та зниження довіри до правосуддя.

Дисертантом зроблено висновок, що особливого значення набуває питання перерозподілу повноважень між ВРП і ДСА. Аргументовано, що зосередження нормотворчих, дисциплінарних і частини бюджетно-організаційних функцій у ВРП не впливає ані з її конституційної природи, ані з європейської моделі судових рад. Логічним є перенесення

«операційних» фінансово-організаційних повноважень (нормативи забезпечення, перерозподіл видатків) до ДСА як спеціалізованого адміністратора ресурсів, а за ВРП закріпити переважно гарантійно-наглядову та кадрову місію, що дозволило б чіткіше розмежувати політико-правові та менеджерські функції, зменшити ризики конфлікту інтересів та підвищити керованість системи.

У дисертації Ю.В. Галаєвського здійснено комплексну характеристику внутрішньої організації роботи судів у двох взаємопов'язаних режимах – звичайному (мирному) та кризовому (в умовах воєнного стану) – із виділенням їх структурних, кадрових, інформаційно-технічних та безпекових параметрів.

На підставі використання функціонального підходу, у межах якого внутрішня організація суду автором розглядається як система управлінських рішень, спрямованих на забезпечення безперервності правосуддя за умов змінного рівня загроз, а не лише як технічний супровід здійснення правосуддя, описано і концептуально обґрунтовано дихотомію «нормальний – кризовий» режим внутрішньої організації, показано, що воєнний стан трансформує просторово-територіальний вимір діяльності судів, структуру навантаження, модель діловодства та характер комунікації з учасниками процесу. Сформульовано авторську модель внутрішньої організації суду в умовах воєнного стану, в якій цифровізація, гнучкий режим роботи та безпекові протоколи розглядаються як ключові елементи інституційної стійкості судової влади в умовах воєнного стану.

Автором підкреслено, що інституційні зміни в організації роботи судів після запровадження воєнного стану у 2022 році засвідчили як наявність певної інституційної стійкості судової влади, так і вразливість окремих її елементів. Воєнний стан актуалізував роль ВРП, Голови ВС, РСУ, ДСА та ССО як ключових суб'єктів забезпечення безперервності правосуддя, безпеки судів та адаптації організаційних процедур до умов збройної агресії. Зміна територіальної підсудності значної кількості судів, тимчасове

переміщення судових установ, формування регіональних координаційних механізмів та прийняття численних рекомендацій і роз'яснень для судів засвідчили здатність системи до оперативного реагування, хоча нерідко – у форматі ситуативних рішень, а не заздалегідь розроблених стандартів. Водночас Юрієм Васильовичем підкреслюється, що інституційні зміни виявили структурні проблеми: затримку у прийнятті нормативних актів, недостатню готовність до широкомасштабного застосування електронного судочинства, обмеженість кадрового потенціалу та фінансово-матеріальних ресурсів. У результаті сформувався особливий, «гібридний» режим функціонування судової системи, в якому поєднуються елементи воєнної адаптації (зміна підсудності, дистанційні формати, посилення безпеки) з інституційними моделями мирного часу, що зумовлює необхідність подальшої кодифікації й уніфікації організаційних рішень, формалізації кризових процедур та інституційного закріплення напрацьованих практик як постійних елементів сучасної моделі судоустрою.

Автором на основі здійсненого системного осмислення судової безпеки в Україні як багаторівневої категорії, що поєднує інституційний, фізичний, інформаційний та процедурний аспекти організації роботи судів в умовах воєнного стану, обґрунтовано необхідність переорієнтації концепції судової безпеки з вузького розуміння «охорони будівель» на ширшу концепцію «інституційної стійкості правосуддя», що включає кіберзахист, цифровізацію процесів як інструмент мінімізації фізичних ризиків, запровадження системного обліку і аналізу загроз та інцидентів.

Необхідно підтримати авторський висновок, що стійкість судової влади в екстремальних умовах безпосередньо залежить від здатності держави забезпечити безперервність її функціонування як інституції публічної влади, а не лише як сукупності окремих судових органів. Водночас встановлено, що навіть за умов війни суди зберегли спроможність забезпечувати реалізацію конституційного права на судовий захист, значною мірою завдяки поєднанню оперативних законодавчих змін (щодо трудових відносин,

відрядження суддів, особливостей добору кадрів), організаційної гнучкості (дистанційна робота, зміна територіальної підсудності, відновлення роботи на деокупованих територіях) та високого рівня особистої відповідальності багатьох суддів і працівників судів, включно з їх участю в обороні держави.

Здобувачем розроблено й інші наукові положення, які є новими для теорії адміністративного права, а також варто підтримати розроблені здобувачем пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до чинного законодавства у цій сфері.

Дисертація носить завершений характер, мета дослідження досягнута, завдання роботи виконані.

4. Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів в опублікованих працях. Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертаційному дослідженні, викладено у 3 наукових статтях, що визнані як фахові з юридичних дисциплін, і 4 тезах доповідей на наукових конференціях.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Ю.В. Галаєвського написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність. Автором сформульовані положення, що мають важливе значення для встановлення напрямів забезпечення функціонування судової системи в Україні в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів.

5. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію Ю.В. Галаєвського водночас вважаємо за необхідне звернути увагу на питання, які могли би, на нашу думку, слугувати предметом додаткових пояснень з боку дисертанта або ж дискусії при захисті дисертаційної роботи:

1) У тексті активно використовуються категорії «інституційна стійкість», «готовність судів», «фрагментарність планування», «судова безпека як системоутворювальна передумова», однак не завжди подано їх чіткі визначення та критерії оцінювання, що ускладнює верифікацію окремих

висновків і перетворює частину оцінок на концептуально правильні, але недостатньо вимірювані. Доречно було б закріпити систему критеріїв (процесуальних, організаційних, ресурсних, безпекових), за якими обґрунтовується рівень «стійкості», «готовності» чи «ефективності»;

2) Автор посилається на статистичні дані, соціологічні опитування, «емпіричні свідчення» представників судової системи, відомчі звіти, однак опис джерел, їх відбору, періоду охоплення та способу узагальнення поданих не достатньо чітко. З точки зору академічних стандартів бажано конкретизувати, які саме масиви даних використано (перелік звітів, періоди, метод аналізу), а результати опитувань – подати з базовими параметрами (вибірка, методика, обмеження);

3) Запропоновані авторські пропозиції та рішення, спрямовані на підвищення ефективності організації судової системи в Україні, зокрема, створення Центру безпеки судів; перерозподіл повноважень від ВРП до ДСА щодо ССО; зміни до глави 4 Закону України «Про судоустрій та статусу суддів») є концептуально цікавими, але потребують більшої догматичної деталізації. Зокрема, у розділі 2 дисертації бажано чіткіше обґрунтувати їх відповідність конституційній моделі суддівського врядування, принципам незалежності судової влади, розподілу повноважень між «врядуванням» і «адмініструванням», а також оцінити ризики надмірної адміністративної централізації.

Наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні автором вдалося досягти його мети.

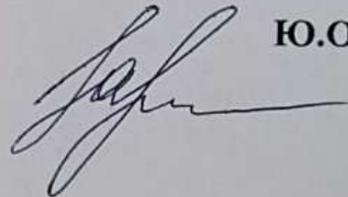
Усе викладене дає підставу для висновку про те, що дисертація **Галаєвського Юрія Васильовича на тему «Організація системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні: правовий аспект» є**

завершеною науковою працею. Враховуючи досягнення автором мети та задач дослідження, в яких отримані нові науково обґрунтовані результати, впровадження яких сприятиме забезпеченню ефективності функціонування системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні, і є наявними всі підстави відмітити, що дисертація Ю.В. Галаєвського відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – **Юрій Васильович Галаєвський** – заслуговує на присудження йому за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

Ю.О. Легеза

Підпис	<i>Легеза Ю.О.</i>
засвідчую:	
вчений секретар	<i>В.Ж.</i>
Вченої ради	<i>Колесніченко</i>

